

аналізує завдання, функції та компетенцію юридичної служби, надає рекомендації щодо організації і діяльності її підрозділів [2].

Ряд вчених та практиків вважають, що правову роботу не слід ототожнювати з діяльністю юридичної служби, оскільки це біль ширше поняття. При такому тлумаченні правової роботи суб'єктами її є не лише юридична служба, але й інші підрозділи підприємства, адже виконувати приписи закону повинні всі ланки діючого підприємства.

Необхідно відмітити, що Чуднов В.І., підійшов з нової позиції до співвідношення понять «правова робота» та «юридична служба». Розглядаючи питання правової роботи, він зазначає, що її сутність полягає у використанні правових засобів для зміцнення правопорядку та підтримання нормального функціонування підприємства, установи, організації, державної інституції. На його думку, головну роль організатора і помічника керівника в здійсненні правової роботи на підприємствах, установах, організаціях, державних інституціях має відігравати юридична служба, яка з допоміжного консультативного підрозділу повинна стати однією з важливих служб суб'єктів господарювання і державних органів та покликана здійснювати організацію правопорядку в народному господарстві та суспільному житті держави [3, с. 3].

Досить виразно підходить до розмежування співвідношення понять «правова робота» та «юридична служба» колектив авторів монографії «Правовая работа на предприятии». У своїх висловленнях вони зазначають, що правова робота має забезпечувати дотримання законності, державної, планової дисципліни в господарській діяльності, а також найбільш повне здійснення прав і виконання обов'язків підприємствами, широке використання правових засобів для удосконалення господарської діяльності, захисту інтересів підприємств, установ, організацій та прав і свобод громадян. Висловлюючи думки про роль юридичної служби в здійсненні правової роботи, ці автори зазначають, що правова робота, яку виконує юридична служба, має визначену спрямованість. Застосовуючи правові засоби, юридична служба здійснює активний вплив на різні сторони діяльності підприємств, установ, організацій, їх підрозділів щодо забезпечення законності. Тобто авторами зазначається провідна роль юридичної служби в організації правової роботи на підприємстві, в установі, організації [4, с. 5–27].

Колектив авторів науково-практичного посібника «Настольная книга хозяйственного руководителя по законодательству» визначає правову роботу як здійснювану у масштабах народного господарства, галузі чи окремого підприємства систему заходів для забезпечення законності й активного використання правових засобів для вирішення економічних і соціальних завдань. У цілому правова робота на їх думку, в основному пов'язується з діяльністю підприємства і юридичної служби [5, с. 436].

Існує ще одне тлумачення правової роботи, як такої що не співпадає з поняттям реалізації норм, хоч ці поняття дуже близькі за змістом. Зміст правової роботи складається не в тому, щоб реалізувати норми права, а в забезпеченні їх реалізації як процесу, впорядкування цього процесу, його організації. Центром такої організаційної діяльності є юридична служба, лише юрисконсульт володіє спеціальними знаннями щодо механізмів реалізації правових норм. Розглядаючи суб'єктами

правової роботи не лише юридичній службі, але й інші підрозділи підприємства, інші вчені поділяють дину думку, але акцентують увагу на організаційній, управ-ляючій ролі юридичній службі в цій діяльності.

На думку Л.М. Шора, діяльність юридичної служби підприємств, установ і організацій є зміцнення законності та підтримання державної дисципліни, попередження порушень в їх діяльності, а також у кількіскаціальному стріщенні поліпшенню економічних та інших показників їхньої роботи [6, с. 1]. Із цього автором думка зводиться до тотожності завдань юридичної служби та адміністративної правової роботи, у ній також наголошується на тісній взаємозв'язку різних категорій та визначається визначальна роль юридичної служби при здійсненні правової роботи. Учений не відокремлює поняття «правова робота» та «юридична служба», таким чином отожденоючи їх. Розуміння не тотожності цих понять сформувалося пізніше. Але, великою заслугою автора було те, що він по суті вперше науково уза-галнив тодішній досвід роботи юридичної служби.

Розглядаючи правову роботу й аналізуючи діяльність юридичних служб на підприємствах металургійної промисловості, Мединцев П. виділяє декілька напрямків правової роботи, основним з яких на його думку, є, перш за все, робота з укладання договорів, пред'явлення претензій і позовів. Оскільки виконавцем даної роботи є юридична служба, то основна роль у веденні правової роботи, на його думку, на підприємстві цієї галузі промислового комплексу належить саме їй [7, с. 51].

Заморський І.Є., розглядаючи правову роботу в народному господарстві, оперує поняттям «господарсько-правова робота», включаючи в це поняття договірну і претензійно-позовну роботу. Юридична служба здійснює правову роботу, покликана дотримуватись таких вимог: своєчасне і якісне оформлення господарських договорів, виявлення випадків порушення контрагентами договірних зобов'язань, своєчасне оформлення претензійно-позовних матеріалів, задоволення пред'явлених претензій і позовів [8, с. 89].

Розглядаючи правову роботу та діяльність юридичної служби у сфері господарювання, колектив авторів монографічного дослідження «Организация хозяйственно-правовой работы на предприятии» зазначає, що правова робота в народному господарстві – це органічна діяльність усіх підрозділів апарату управління господарських органів, діяльність у сфері матеріального виробництва, безпосередньо зв'язана з процесом створення матеріальних цінностей і спрямована на забезпечення законності зазначеного процесу. Юридична служба – частина апарату управління, одночасно ця служба відрізняється тим, що вона не тільки сама веде величезну ділянку правової роботи, але й виступає як основний організатор стосовно інших підрозділів, тобто юридична служба – активний організатор правової роботи [9, с. 18].

Аналізуючи в своїй науковій праці «Хозяйственное право: правовое регулирование функциональных видов деятельности в социальной экономике», роль юридичної служби в правовій роботі, її авторський колектив зазначає, що юридична служба виступає як у ролі головного виконавця, так і безпосереднього виконавчого організатора цієї роботи, забезпечуючи її ведення на професійному рівні. Ними також зазначається, що роль юридичної служби як структурного підрозділу господарського органу відрізняється від ролі усіх інших його підрозділів, оскільки

здійснення правової роботи – головний зміст діяльності юридичної служби. Особливий статус юридичної служби в структурі господарського органу полягає в тому, що сфера її діяльності потребує спеціальної професійної підготовки, якою є юридична спеціалізація, а це і визначає її провідну роль у правовій роботі, яка здійснюється господарським органом у цілому [10, с. 257–260].

Представники донецької школи науковців, висвітлюючи в своїх наукових працях проблему правової роботи у сфері господарювання, дотримуються думки, що правова робота забезпечує організуючий процес правильної і ефективної реалізації законодавства на кожній ділянці, у кожній ланці господарської діяльності. Її зміст, на їх думку, полягає не в реалізації норм права як процесу, а в упорядкуванні цього процесу, його організації [9, 10, 11].

Розглядаючи питання здійснення правової роботи в господарській сфері, Знаменський Г.Л. зазначає, що розуміння ефективності правової роботи позбавляється всякої перспективи, якщо вона, тобто правова робота, зміщується зі звичайними діями працівників господарської сфери з реалізації (застосування) правових норм. У таких випадках, на його думку, ця ефективність «тоне» у загальній ефективності правового регулювання і виділити її неможливо. Ним робиться висновок, що суть правової роботи – це спеціалізована діяльність, що організовує реалізацію законодавства і забезпечує дотримання законності [11, с. 164].

Правореалізаційні дії є провідниками матеріально-правового впливу на економічні відносини та складають та складають певну частку правового й економічного ефекту дій правових норм. Це дозволяє, як зазначає у своїй роботі І.В. Головань, зробити висновок, що процес реалізації правових приписів і правова робота є поняттями близькими за змістом, але не тотожними [12, с. 17].

Слід зазначити, сутність правової роботи полягає в організації та впорядкуванні процесу застосування правових приписів законодавства у відповідних сферах суспільної діяльності.

Для ефективного здійснення правової роботи, слід дотримуватись наступних умов: - її виконання повинно здійснюватись працівниками, які мають спеціальні професійні знання, тобто юристи; - здійснюючи правову роботу, працівники, які її виконують, повинні мати певні повноваження організаційно-владного характеру.

І.В. Головань під сутністю правової роботи в сфері господарювання розуміє спеціалізовану діяльність особи (осіб), що мають юридичні знання і організаційно-владні повноваження, заходячись у структурі суб'єкта господарювання, та які організовують реалізацію законодавства, забезпечуючи певний рівень законності у їх діяльності [12, с. 19].

Необхідно відмітити, що «одним з найкомпактніших є визначення правової роботи як елементу управління виробництвом, що полягає у реалізації (використанні, застосуванні, дотриманні) норм права. Але приведенне визначення правової роботи, недостатньою мірою розкриває її сутність. Більшість авторів, які зверталися у свій час до з'ясування питань правової роботи, розуміють її більш широко, зокрема як комплекс заходів, що здійснюється у певних формах щодо забезпечення державної планової дисципліни та законності у господарській діяльності, у керівництві нею та у господарських відносинах підприємств і організацій, щодо забезпечення найбільш повного здійснення їх прав і виконання обов'язків, широкого

використання правових засобів для вдосконалення господарської діяльності, захисту законних прав та інтересів підприємств, організацій та громадян» [13, с. 36].

Оскільки правова робота, як зазначалося вище, є планомірною та цілеспрямованою діяльністю, то цілком логічним є питання про суб'єкти цієї діяльності, тобто про те, хто цю роботу здійснює.

Отже, з огляду юридичної літератури, думки вчених і практиків щодо суб'єктів правової роботи можна умовно поділити на дві позиції. Представники так званого «вузького» розуміння правової роботи зводять її лише до діяльності юридичної служби. Представники іншої точки зору вважають, що правова робота – це діяльність не лише юридичної служби, але і відповідних посадових осіб та функціональних підрозділів. «Вузьке» розуміння правової роботи не відповідає практиці, особливо воно є безперспективним в умовах реформування економіки і створення правової держави.

Також, виходячи з суб'єктів можна визначити правову роботу в широкому та вузькому розумінні. В широкому – це правовстановлююча та правозастосовуюча діяльність: судова діяльність, діяльність профспілкового органу, інших підрозділів (відділ кадрів, матеріально-технічного забезпечення тощо), тому що кожна з цих служб реалізує норми права в тій чи іншій галузі. У вузькому розумінні поняття правової роботи зводиться до діяльності юридичної служби. В даному випадку правову роботу варто розуміти як окремий напрямок діяльності, а не сам процес застосування тієї чи іншої норми права.

Таким чином «широке» розуміння правової роботи об'єктивно призводить до необхідності визначення можливості суб'єктів правової роботи, різноманітності форм і методів їх роботи.

З урахуванням викладеного, можна зазначити, що правова робота в сфері господарської діяльності є планомірною та цілеспрямованою, нормотворчою, правозастосовною і правоохоронною діяльністю, спрямованою на зміцнення законності в діяльності господарюючих суб'єктів та державних органах, активне використання правових засобів для зміцнення господарського розрахунку і покращення економічних показників господарювання та удосконалення управлінської та виконавчо-розпорядчої діяльності, забезпечення правопорядку у суспільстві та державі.

Література

1. Долгополов А.М. Організація юридичної служби на підприємствах : конспект лекцій / А.М. Долгополов. – К. : МАУП, 2000. – 72 с.
2. Голембо Л.Я. Организация юридической службы на предприятии : учебное пособие. – Запорожье : Гуманитарный университет «ЗИГМУ», 2001. – 184 с.
3. Чудинов В.И. Юридическая служба на предприятии в современных условиях. – М. : Экономика, 1970. – 3 с.
4. Аристаков Ю.М. Правовая работа на промышленном предприятии / Ю.М. Аристаков, А.Б. Годес, А.В. Маврин, А.Н. Раевский. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : Юрид. лит., 1972. – С. 5–27.
5. Быков А.Г. Настольная книга хозяйственного руководителя по законодательству / А.Г. Быков, А.А. Забыльшенский, Б.И. Минц и др. / Отв. ред. Б.И. Пугинский. – М. : Юрид. лит., 1989. – 436 с.